

“The Day of After Tomorrow” Filminin Çevre Söylemleri Perspektifinden İzleyiciler Üzerinde Oluşturduğu İklim Değişikliği Algısı ve Bilinci

Çisem SEYHAN¹, Hayat ZENGİN ÇELİK¹

Öz

Günümüzde doğal kaynaklar hızla tüketilmektedir. Bilinçsiz bir şekilde tüketilen kaynaklar iklim değişikliğinin yaşanmasına sebep olmakta ve dünyanın sürdürülebilirliğini azaltmaktadır. Bu bağlamda iklim değişikliğini anlamak, çözüm üretmek amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Son dönemde yapılan çalışmalar iklim değişikliğinin toplumlar için önemini açıklamakta ve bunu görsel teknikler yardımı ile desteklemektedir. Yapılan çalışmada, iklim değişikliğini konu alan kurgu filmlerinden biri olan, birçok alanda ödül almış ‘The Day Of After Tomorrow’ isimli 2004’te çekilmiş Hollywood yapımı sinema filminin izleyicileri üzerinde oluşturduğu iklim değişikliği algısı ve bilincinin çevreci söylemler aracılığıyla tespit edilmesini amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen yöntem iki aşamada tamamlanmıştır. Birinci aşamada Türkiye’de en çok ziyaret edilen sinema web sitelerinde çevrimiçi veri tabanlarında yer alan yorumlar belirli başlıklar altında kategorize edilmiş, ikinci aşama ise çevre söylemleri doğrultusunda kategorize edilen yorumlar MAXQDA 2022 Analytics Pro yazılımı ile analiz edilmiştir. Çalışma bulguları incelendiğinde film izleyicilerin büyük çoğunluğunda (%39,6) iklim değişikliği bilincinin oluşturulamadığı görülmüştür. Film izleyicilerinin çevre bilinci ve iklim değişikliği konusunda verilmek istenen mesajı göz ardı ederek filmi genel ifadelerle yorumladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Çevre Söylemleri, Toplum Bilinci

The Perception and Consciousness of Climate Change Created on The Audience from the Perspective of Environmental Discourses by the Film “The Day of After Tomorrow”

Abstract

Today, natural resources are consumed rapidly. Unconsciously consumed resources cause climate change and reduce the sustainability of the world. In this context, many studies are carried out in order to understand climate change and produce solutions. Recent studies explain the importance of climate change for societies and support this with the help of visual techniques. This study is aimed to determine the perception and awareness of climate change created by the audience of the 2004 Hollywood feature film called 'The Day of After Tomorrow', which is one of the fictional films about climate change, which has received awards in many fields, through environmentalist discourses. The method determined within the scope of the study was completed in two stages. In the first stage, the comments in the online databases

¹ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

*İlgili yazar / Corresponding author: cisemseyhann@gmail.com

Bu çalışma, YÖK 100/2000 doktora programı ile “Deprem Çalışmaları” tematik alanı kapsamında hazırlanmıştır.

Gönderim Tarihi / Received Date: 20.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 06.06.2023

of the most visited cinema websites in Turkey were categorized under certain headings, and in the second stage, the comments categorized in line with environmental discourses were analyzed with the MAXQDA 2022 Analytics Pro software. When the study findings were examined, it was seen that the majority of the movie audience (39.6%) could not create awareness of climate change. It was concluded that the movie audiences interpreted the movie in general terms, ignoring the message about environmental awareness and climate change.

Keywords: Climate Change, Environmental Discourses, Social Awareness

1. Giriş

Aşırı kentleşme ve doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ile birlikte insanlık bugün iklim değişikliği olarak kavramsallaştırılan meteorolojik etkilerle birlikte söz konusu etkilerin neden olabileceği küresel felaket senaryoları ile karşı karşıya gelmiştir. Bu doğrultuda atmosfere sera gazı salınımı, ormansızlaşma, kentleşme ve tüketimin artması gibi insan aktivitelerinin neden olduğu bu değişimin etkilerini minimuma indirmek üzere ulusal ya da uluslararası düzeyde çabalar da belirginlik kazanmıştır. Bu çabalar içerisinde bilimsel araştırmalar, organizasyonlar, antlaşmalar ile birlikte birey ve toplumların bilinçlendirilmesi, yaşam ve tüketim ekseninde farkındalık oluşturulması önemli bir kapsam yaratmaktadır.

İklim değişikliği konusunda toplumun bilinçlenmesi için görsel anlatım biçimleri oldukça önemli ve etkili araçlardır. Bu kapsamda oldukça popüler bir içerik yaratmaya başlamış olan iklim değişikliği ile ilgili çok sayıda görsel üretim açığa çıkmaktadır. Küresel bir sorun haline gelen ve şiddetli toplumsal ve mekânsal etkilere neden olmaya başlayan iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratılmak amacıyla ortaya çıkmış olan görsel üretim araçlarının en önemlisi sinema filmleridir. 1970'li yıllardan itibaren iklim ve çevresel sorunlar beyaz perde için yeni bir kurgusal alan olarak önem kazanırken, bir yanı sıra da aslında insanlık ve dünya açısından önemli bir soruna araçsal bir konum kazandırmıştır.

Disaster movie (felaket filmleri) başlığı altında 1970'li yıllardan itibaren pek çok film vizyona sokulmuştur. Kısacli Cli-fi olarak kısaltılan 'climate fiction' (iklim-kurgu) ile ilgili filmler 80'lerle birlikte önem kazanırken, 1990'larda konuya daha fazla ilgi gösteren Hollywood FernGully, Split Second, The Fire Next Time, The American President, Waterworld, The Arrival ve Twister gibi filmler beyaz perdeye aktarmıştır. İlk üretilen filmler felaket senaryoları şeklinde ortaya çıkarken zaman içerisinde temaların küresel çapta ekolojik felakete, distopyalara ya da ekotopyalara doğru yöneldiği görülmektedir. 2000'lerle birlikte Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli yani IPCC'nin yayınlanan üçüncü raporu sonrasında bu alanda en fazla etkiyi yarattığı kabul edilen "Yarıdan Sonra" (The Day After Tomorrow) (2004) isimli film gösterime girmiştir (Dizici, 2020). Böyle bir etki yaratmaya yönelik pek çok film arasında Su Dünyası (1995), Buz Devri (2003), Avatar (2009), Küçülen Hayatlar (2017), Aptallık Çağı, (2009), Küçülen Hayatlar (2017) gibi filmleri saymak mümkündür.

Görsel algı elde edilen bilgiyi duyum aracılığıyla bilinçli bir bilgiye dönüştürme imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda görsel sanatların bilinç ve bilgi oluşturmaya dair önemli bir işlevi olduğu da bilinmektedir. İklim değişikliği ile bağlantılı bir biçimde insanlığın geleceğine ilişkin kaygıların sinema perdelerine yansması ile toplumsal düzeyde harekete geçmeyi sağlayacak etkili bir çabanın ortaya çıkması mümkündür. Özellikle de medya kullanımının oldukça yaygın olduğu günümüzde, görsel anlatım biçimleri aracılığıyla toplumun algısı ve bilinç düzeyi etkilenecek iklim değişikliğine neden olacak eylemlerin azaltılmasında tetikleyici bir unsur olabilecektir.

Ne var ki, iklim değişikliği ile ilgili sinema yapıtlarının bu kapsamda kendilerinden beklenebilecek etkiyi oluşturmadaki yeterlilikleri de tartışma konusudur. Salt ticari üretimler olarak içinde yer aldıkları sinema piyasasına hizmet etmenin ötesinde sahip oldukları konum ve özelliklerin değerlendirilmesinin önemli olduğu açıktır.

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar incelendiğinde; 2020 yılında Güntay tarafından televizyonda yayınlanan reklamlarda, tanıtımı yapılan ürünlerle ilgili öne çıkartılan çevreci söylem ve iddiaların neler olduğunun; bu iddiaların, hangi metinsel, görsel-işitsel öğeler ve karakterler kullanılarak desteklendiğinin ortaya konulması amacıyla yapılan çalışmada çeşitli reklam filmleri incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda, “su ve enerji tasarrufu”, “enerji verimliliği”, “doğa dostu teknoloji”, “sürdürülebilir tarım” gibi konularda, izleyici kitlesinin bilgilendirilmesine yönelik söylemler geliştirildiği görülmüştür (Güntay,2020).

İğit tarafından 2017 yılında yapılan başka bir çalışmada ise Yılanların Öcü(1962) isimli filmde eko eleştirel kuram ve söylem çözümlemesi kullanılarak insan ile insan dışı doğanın birlikteliğinin uyum ya da uyumsuzluğu, insan ile insan dışı doğa çatışmasının kaynağının ne olduğu, nasıl sunulduğu, ekosistemin önemli bir parçası olan yılanın sunulmuş biçimi ve insan merkezli ya da çevre merkezli yaklaşımlardan hangisine sahip olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Sonuçlar Yılanların Öcü filminin insan merkezci bir yaklaşıma sahip olduğunu, insan ve insan dışı doğanın uyum içinde ve barışık halde yaşamalarının mümkün olmadığını, insan ve insan dışı doğa çatışmasının temel kaynağının insan zihniyetinin pragmatik bir anlayış üzerine kurulu olduğunu göstermiştir (İğit, 2017).

Yapılan diğer bir çalışmada sinema sektöründe çevreci yaklaşımlar temel alınarak, ekolojik yaklaşımın izinin sürülmesi amacıyla çevre duyarlılığını yansıtan filmler ortak temalar çerçevesinde analiz edilmiştir. Yaslıyaka (2015) tarafından yapılan bu çalışmanın sonucunda çevre duyarlılığına seslenen sinema eserlerinin yalnızca yaşadığımız dünyaya özen göstermediğimizi, çoğu zaman ekonomik kalkınma çabalarımıza doğayı kurban ettiğimizi göstermektedir (Yalıyaka,2015).

Budan (2017) tarafından Yaşar Kemal’in Kuşlar da Gitti isimli romanı bağlamında çevreci eleştiri akımının kuramsal altyapısının tanıtılması ve yazarın çevre sorunları karşısında geliştirdiği estetik tutum belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın, çevreci eleştiri kuramı paralelinde incelenmeye elverişli bulunan diğer kurmaca metinlerden hangi noktalarda ayrıldığı tespit edilerek çevre hassasiyeti konusuna getirdiği yeni yaklaşım biçiminin yorumlanması amaçlanmıştır. İnsanı değil, insan dışı canlıları nesneleştirmiş olan yazar, insan unsuru etrafında gelişen olaylar bulundurmamış ve çevre sorunlarının sebebi olarak insanoğlunu itham etmiştir. Şehirleşme hareketlerinin fiziksel çevre üzerinde yarattığı tahribatın tasvirine bağlayan yazar, pasajlarda biyolojik çeşitliliği azaltan etkinleri kuşların yaşadığı trajedi çerçevesinde aktarmıştır (Budun, 2017).

Ne var ki, çevre sorunlarına ya da felaketlerine odaklanan filmlerinin ve medyayı kullanan görsel üretimlerin kendilerinden beklenebilecek etkiyi ve farkındalığı oluşturmadaki yeterlilikleri de tartışma konusudur. Farklı çevre anlayışları ve söylemlere temellendiği izlenen söz konusu filmlerin ağırlıklı ekonomik fayda, çatışma, bilimsellik gibi konulara odaklanıyor olmaları ve izleyicilerine insan varlığını her türlü felaket çerçevesinde sürdürmeye dair bir umut sunmaları temel ortak noktalarıdır. Bu içerikleri ile oluşturulan görsel üretimlerin insanmerkezci bir bakış açısıyla ele alındığını ve çevre sorunlarını bir arka fon olarak kullandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla her ne kadar çevreci düşüncenin yaygınlaşmasında sinema filmlerinin önemli rolü olsa da ortaya çıkarılan görsel üretimlerde “çevre”nin nasıl ele alındığı, doğa-insan ilişkisinin nasıl değerlendirildiği, toplumsal ve politik içeriğin nasıl oluşturulduğu da beklenen etkinin yaratılması açısından son derece önemlidir.

Bu noktadan çalışmada iklim değişikliğini konu alan kurgu filmlerinden biri olan ve birçok alanda ödül almış olan 'The Day Of After Tomorrow' isimli 2004'te çekilmiş Hollywood yapımı sinema filminin izleyicileri üzerinde oluşturduğu iklim değişikliği algısı ve bilincinin çevreci söylemler aracılığıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Söylem analizi tekniği kullanılarak yapılan değerlendirmeler ile çevre söylemleri incelenerek bu iki alan arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

2.Kavramsal Çerçeve

2.1. İklim Değişikliği

İklim krizi son yıllarda yaşanan doğal afetler ile ciddiyetini arttırmış hem literatürde hem de pratikte bu soruna yönelik araştırmalar yoğunlaşmaya başlamıştır. IPCC 2001, (IPCC, 2001), ortalama sıcaklıkların her on yılda 0,2 °C artacağı ve 2050 yılına kadar eşik değerini önemli ölçüde geçeceğine vurgu yapmaktadır. Araştırmalar iklim değişikliğinin; deniz seviyesinin yükselmesi, buzulların erimesi ve gerilemesi, yağış rejimlerinin değişmesi ve dünyanın gittikçe ısınması gibi birçok kanıt ile ortaya çıkmakta olduğunu ortaya koymaktadır (Adedeji vd., 2014).

İklim değişikliğinin bilimsel alanda tartışılması ve araştırmasının yanında, konunun önemi ve alınabilecek önlemlere yönelik olarak toplumun algısını etkileyecek ve farkındalık ve duyarlılığını arttıracak eylemlerin planlanması da önemli bir çalışma alanı yaratmış bulunmaktadır. Bununla birlikte iklim değişikliğinin somut kanıtları ile birlikte varlığı üzerine toplum algısının, farkındalığının ölçüldüğü çalışmalarda halen önemli boşlukların olduğu da görülmektedir (Sakellari, 2014). Bilimsel alan ile toplum arasında oluşan bu boşluğun giderilmesi ve sosyal bir değişimin yaşanmasını mümkün kılmada kültür, değer ve dünya perspektifinden değerlendirmelerin önemi açıktır.

Bu bağlamda iklim değişikliğine yönelik farkındalığının oluşmasında hangi araçların hangi içerikte kullanılabileceği belirlenmeye çalışılırken, medyanın ve beyaz perdenin etkinliğinin değerlendirilmesi de gereklidir. İnsan ve medya etkileri üzerine yapılmış araştırmalar, popüler kültürün günlük yaşamdaki deneyimleri ve bilim anlayışını nasıl etkilediğini göstermektedir (Sakellari, 2014). Bu doğrultuda iklim değişikliğinin popüler kültür ile birlikte iletişimi geliştirilebileceği ve bir kamuoyu oluşturmaya katkı sağlayabileceği ortaya konmaktadır.

Son yıllara gelindiğinde iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratmak amacıyla birçok sinema filmi yapıldığı görülmüştür. İklim değişikliği filmleri, insanlığın geleceğine dair kaygıyı arttıran içerikleri ile konuya dikkat çekiyor olsalar da yaşam düzeninde bir değişimi mümkün kılacak ve farkındalığı arttıracak bir etkiyi oluşturmaktan oldukça uzak bir noktada durdukları da izlenmektedir. Oysa sinema yapıtları global ölçekte ve büyük kitlelere hızlıca ulaşabilen üretimlerdir. İçinde bulunduğumuz dijital çağda, görsel iletişimin öneminin daha da artmış olduğu bir evrede beyaz perdenin daha etkin kılınmasının iklim değişikliği ile mücadelede birey ve toplum ekseninde önemli bir çalışma olacağı açıktır. Bu noktada bireylerin karşılaştıkları yapıtlar ile kurdukları ilişkinin düzeyinin belirlenmesine, yapıtların küresel iklim değişikliğini önleme konusunda uzun vadeli davranış değişikliğine neden olup olmadığının, bireylerin kişisel olarak konu ile ilgili sorumluluk almalarına dair bir etki yaratıp yaratmadığının tespit edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak bu belirlemeler ışığında geliştirilecek yeni yapıtlar üzerinden global bir çağrı ile değişimin başlatılabileceği değerlendirilmelidir.

Ancak bu doğrultuda küresel iklim değişikliğinin toplumsal olarak algılanmasına etki eden çevre söylemlerinin öncelikle ele alınması gerekliliği bulunmaktadır. Küresel iklim değişikliği sorununun toplumsal olarak nasıl algılandığının belirlenmesi açısından, çevre sorunlarıyla toplumsal sorunları birlikte düşünen çevre söylemleri eksenindeki ele alışlar geliştirilmelidir (Öztürk, 2017). Söylem analizi, her çeşit metni (görsel, işitsel, yazılı vb.) toplumsal ve kültürel

bağlamıyla inceleyerek arka plandaki anlamların ortaya çıkarılmasında kullanılan bilimsel bir analiz yöntemi olarak (Güntay,2020) bu kapsamda yapılacak her tür çalışma için önemli bir olanak yaratmaktadır. Bu çalışmada da The Day of After Tomorrow filminin doğaya yüklenen anlam ve bu anlamların düşünce kalıplarının değerlendirilmesi ekseninde bir araç olarak çevre söylemleri kullanılmıştır.

2.2. Çevre Söylemleri

“Çevre” üzerinde çokça tanımlama bulunmakla birlikte, bu tanımlamalar ve işaret ettiği konulardan daha derin açılımlar sunan bir kavramdır. İnsan-doğa ilişkisinde, insana bir konum kazandırmada öncelikle ben ve doğa arasındaki sınırın tanımlanmasına ihtiyaç bulunduğu açıktır (Erzen, 2006). Doğanın “ben” dediğimiz insan varlığından ayrıştırılarak imgelediği, kavramsallaştırıldığı her durum, her üretimin sorunlu bir içerik taşıyacağı anlaşılmalıdır. Bu bağlamda İnsan doğa etkileşimini insanın daha kaliteli bir yaşam sürmesine olanak sağlayacak koşullar temelinde ele alan yaklaşımların ve bu bağlamda özellikle de çevreci söylemlerin de sorunlu bir içerik taşıdıkları kabul edilmelidir.

Çevreci Eleştiri, ortaya çıkan koşullara göre çerçevesini genişletmek ve meydana gelen yeni sorunlara çözüm üretmek üzere yaklaşımlar geliştiren bir söylem alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevreciliğin en önemli felsefik argümanı insanın teknoloji ile birlikte doğa üzerinden ekonomik ve siyasal bir fayda sağlaması biçiminde değerlendirilmektedir. Çevrecilik düşüncesi ele alındığında karşı çıkılan iki temel ilişkiye vurgu yapılmaktadır (Öztürk, 2017). Birinci olarak insan- doğa ilişkisi ile insan merkezli yaklaşım ikincisi ise teknoloji merkezliktir. İnsan merkezli yaklaşım kaynak ve hammaddelerin sömürülmesi ile doğanın insan için bir sömürü aracından farklı bir anlam içermemesini açıklamaktadır. İkinci yaklaşım olan teknoloji merkezlik birinci yaklaşımın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Teknolojik gelişmelerin ortaya çıkabilecek tüm olumsuz durumlar için en etkili çözümleri sunacağına odaklanılmaktadır (Öztürk, 2017). Çevrecilik düşüncesinin odaklandığı temel felsefik argüman olan ekoloji-merkezlik insanlığın varoluşu ve ekosistemin varoluşunu ilişkilendirmektedir. Farklı siyasal ve toplumsal ortamlarda gelişen çevre söylemi politikalarına karşı üç itiraz noktasının ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar; idealizm, görecelik ve tekbenciliktir. İdealizm; gerçekte mümkün olmayan ideal edilen bir doğayı; görecelik, farklı görüşler içerisinde birini seçmenin mümkün olmadığı doğayı ve son olarak tekbencilik toplumdan önceki var olan bir doğayı reddetmektedir (Eryılmaz, 2017).

Çevre kavramının nasıl tanımlandığına dair fikir birliğinin sağlanamaması sebebi ile birçok şekilde tanımlandığı görülmektedir. Bu bağlamda söylem analizi bu tanımlamaları yapma noktasında önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Çevrecilik söylemlerin toplumsal, ekonomik ve siyasal bağlamlarda ele alındığı görülmektedir. Ancak genellikle çevre söylemleri arasında farklılaşma siyasi koşullara göre şekillenmektedir (Öztürk, 2017). Novikau’ya göre çevreye yönelik inançlar genel olarak çevre söylemi olarak ifade edilmektedir (Novikau, 2016). Hollandalı çevre politikacı Maarten Hajer’e göre ise çevre söylemi geçmiş deneyimlerimizi ve mevcut kabullerimizi yansıtan, doğal çevrenin durumu ile ilgili herhangi bir anlayışı yansıtmaktadır (Hajer, 1995).

Dünya literatüründe çevresel söylemler konusunda çalışma yapan birçok araştırmacı mevcuttur. Shapiro (2015), siyasi yaklaşımlar içerisinde çevresel söylemin korumacı yaklaşımdan sürdürülebilirliğe doğru dönüşüm yaptığına vurgu yapılmaktadır. Bir başka çalışmada doğanın söylemsel niteliğinin ortaya koyulduğu görülmektedir (Dingler, 2005). Necdet Teymur tarafından yazılan Çevresel Söylem (Environmental Discourse) isimli kitapta çevre söylemi kavramı söylem analizi aracılığıyla incelenmiştir. Çevre söylemini etkileyen faktörler sosyal, tarihsel ve kurumsal olaylarla ilişkilendirilerek ortaya konmuştur (Teymur, 1982). 2003 yılında Yvonne Rydin tarafından yazılan Conflict, Consensus, and Rationality in Environmental Planning: An Institutional Discourse Approach isimli eserde çevre kavramının

fen bilimleri boyutu kadar sosyal bir boyuta da sahip olduğunu ortaya koyulmuştur. Doğrudan planlama disiplinine referans veren yapıt, çevresel söylemleri araçsal olarak kullanarak tartışmaya yer vermiştir (Rydin,2003).

Çevresel söylem analizi çevre ile ilgili metinlerin, imgelerin ve fikirlerin kullanımının incelenmesinde eleştirel kuramcılar, ekolojistler ve analizciler tarafından yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Hannigan, 2006). Dolayısıyla bu çalışmada kullanılması en uygun yöntem olarak çevresel söylem analizi seçilmiştir. İklim değişikliğine vurgu yapan 2004 yapımı The Day After Tomorrow isimli filme verilen tepkileri, iklim değişikliği ile ilgili algı ve bilinç düzeyindeki farklılıkları belirlemek için filme yapılmış yorumlara söylem analizi uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

3. Yöntem

Çalışmada kullanılan "Söylem Analizi" toplumsal gerçekliğin kurulma biçimine odaklanan bir analiz yöntemidir. Söylem, toplumsal inşacı, kuramsal, etnografik ve konuşma olarak beş temel nitel analiz üzerine odaklanan analiz metodu (Krippendorf, 2013) yüzeyin altındaki söylemi ortaya çıkarmaya, dili kullanarak ve onun ötesine geçerek bir hâkim söylemin toplumsal ve bireysel değerleri nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışmaktadır (Schreier, 2013). 46-47). Farklı içeriklerde ele alınan söylem analizi çalışma kapsamında belirlenen amaç doğrultusunda iki aşamalı bir yöntem kurgusu içerisinde ele alınmıştır. Birinci aşamada, Türkiye'de en çok ziyaret edilen, filmler, diziler, televizyon programları, video oyunları ve internet içerikleri hakkında bilgiler barındıran çevrimiçi veri tabanlarından biri olan Beyaz Perde 'de yer alan yorumlar incelenmiştir. The Day of After Tomorrow filmi ile ilgili izleyici yorumları çevre söylemleri özelinde seçilerek kategorize edilmiştir. beyazperde.com sitesinin giriş sayfasında; filmler, seanslar, haberler, fragmanlar ve TV dizileri sayfalarına erişilebilen yönlendirici başlıklar yer almaktadır. beyazperde.com sitesinde filmlerin altında eleştiri yaz başlığı ve alanı bulunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. beyazperde.com Sitesinin Eleştiri Alanı Görself

Yapılan eleştiri, eleştiri yayımla butonuna tıklayarak yayınlanmaktadır. "Eleştiri yayımla" butonuna bastığınızda kullanım koşullarını kabul etmiş sayılırsınız. beyazperde.com'da filmlere eleştiri yazan kişilerden üyelik istenmemekte; okurların haberlere bir kullanıcı ismi ile yorum yazmalarına olanak tanınmaktadır.

Çalışmada kullanılan örneklem grubunu beyazperde.com sitesinden elde edilen 179 kullanıcı tarafından yapılan 252 adet eleştiri oluşturmaktadır. Çalışmanın güvenilirliği açısından bütün

yorumlar çalışmaya dahil edilerek örneklem büyüklüğü oluşturulmuştur. Eleştirmenler arasından birden fazla yorum yapan kişiler tespit edilemediği için her eleştiri çalışmaya dahil edilmiştir. Beyazperde.com sitesinden elde edilen eleştirilerde yalnızca kullanıcıların oluşturduğu kullanıcı ismi mevcut olduğu için, seçilen örneklem grubunda yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik, küresel özellikler gibi benzerlikler ve farklılıklar saptanamayarak göz ardı edilmiştir.

Çalışma kapsamında veri kümelemesi İklim Değişikliği, Toplum Bilinci, Siyasi Eleştiri, Sanatsal Eleştiri ve Genel Eleştiri başlıkları altında kategorize edilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında çevre söylemleri doğrultusunda kategorize edilen yorumlar Word ortamına aktarılarak veri setleri elde edilmiştir. Oluşturulan veri setleri nitel ve karma yöntemler için veri analizi yazılımı olan MAXQDA 2022 Analytics Pro programı ile analiz edilmek üzere programa aktarılmıştır. Hazırlanan veri setlerinin çözümlenmesi için programın kodlama sisteminden yararlanılmıştır. MAXQDA Kod sistemi çalışmanın analiz edilmesinde kolaylık sağlaması açısından belirlenen kategorilere terimlerin atanması ile oluşturulan bir sistemdir. Bu çalışmada Siyasi Eleştiri, İklim Değişikliği, Toplum Bilinci, Sanatsal Eleştiri ve Genel Eleştiri olmak üzere 5 adet kod grubu oluşturulmuş. Örneğin; küresel ısınma, doğal afet gibi söylemler İklim Değişikliği kod grubuna atanmıştır. Kodlama sistemi ile elde edilen veriler frekans analizi, kod bulutu ile değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Frekans analizi, kategorize edilmiş çevre söylemlerinin içeriklerinde sıklıkla tekrar edilen yorumları ölçen bir yöntemdir. Bu veriler kategorilerin baskınlık düzeyini tespit etmemize yardımcı olmaktadır.

4.1. Beyazperde.com Sitesine İlişkin Kodlama Verileri

Beyazperde.com sitesinden elde edilen 252 adet eleştiri MAXQDA 2022 programına aktarılarak, veri kümesi içerisinde toplam 252 adet kodlama yapılmıştır. Bu kodların her biri oluşturulan kod gruplarına atanarak kategorize edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Veri Kümesinin Kod Grubu ve Kod Sayısı

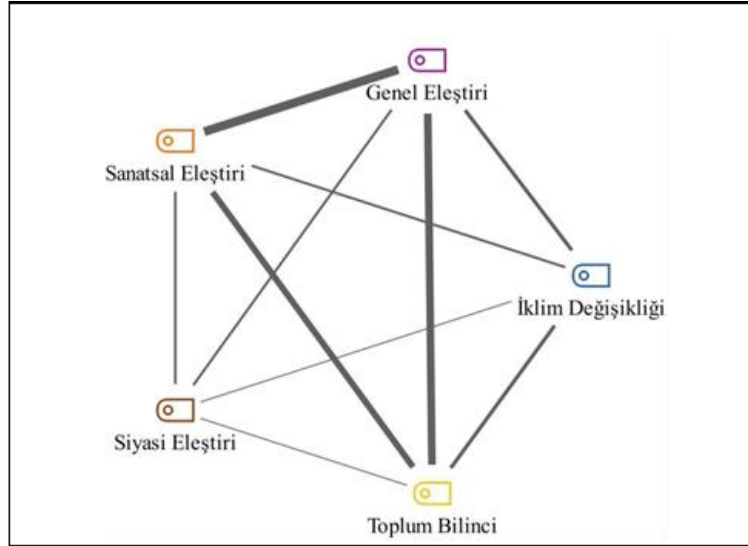
Kod Grubu	Kod Sayısı	Yüzde
Siyasi Eleştiri	12	4,7
İklim Değişikliği	22	8,7
Toplum Bilinci	51	20,5
Sanatsal Eleştiri	67	26,5
Genel Eleştiri	100	39,6
TOPLAM	252	100

Kullanılan kod gruplarından 5 tanesi ele alınarak kod için minimum sıklık 1 ve ölçek en sık kullanılan grup daha büyük olacak şekilde düzenlenmiş bir kod bulutu elde edilmiştir (Şekil 2).

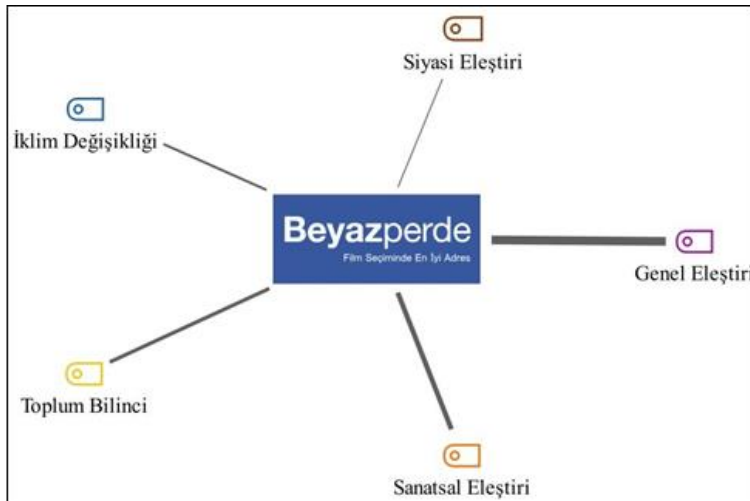
Şekil 2. Beyazperde.com Sitesi İçin Kod Bulutu

Kod birlikte oluşma veya kod yakınlığı modelinde çizgi kalınlığıyla ifade edilen kodlar arası ilişkiler incelendiğinde Genel Eleştiri kodu ile Sanatsal Eleştiri kodu arasında güçlü bir bağlantı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Genel Eleştiri kodu ile Toplum Bilinci arasında da güçlü bir bağlantı söz konusudur. Toplum Bilinci ve Sanatsal Eleştiri arasında çok güçlü olmasa bile güçlü bir ilişki söz konusudur. İklim Değişikliği ile Toplum Bilinci arasında da düşükte olsa bir kesişim olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 3).

Şekil 3. Kod Birlikte Oluşma Modeli

Beyaz perde yorumları ve kodlar arasındaki ilişkiyi incelemek adına tek vaka modeli uygulanmıştır. Tek vaka modeline göre beyaz perde yorumları en çok Genel Eleştiri kategorisi ile bağlantılıdır. Bu sıralama Sanatsal Eleştiri, Toplum Bilinci, İklim Değişikliği ve Siyasi Eleştiri şeklinde takip etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Tek Vaka Modeli

Elde edilen kod bulutuna göre en sık kullanılan kod "Genel Eleştiri" kodyken en az kullanılan kod "Siyasi Eleştiri" kodu olmuştur. Yapılan frekans analizi sonucu Toplum Bilinci kategorisinden elde edilen sonuçlara göre beyaz perde üye eleştirilerinin büyük çoğunluğu filmin dünyanın geleceğini anlattığını ifade etmiştir. Ayrıca film etkileyici ve kaygı verici

bulunmuştur. Daha az sıklıkla tekrarlanan diğer kodlara göre insanoğlunun sonunu anlattığı, gerçekçi ve ders çıkarılması gereken bir film olduğu görüşü hâkimdir. Toplum Bilinci ile ilgili yapılan 51 yorum tüm yorumların yaklaşık %20,5'ini oluşturmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Toplum Bilinci Temasına Göre Elde Edilen Söylemlerin Frekans Değerleri

Toplum Bilinci	Frekans (f)
Dünyanın Geleceği	15
Etkileyici	9
Kaygı Verici	9
İnsanoğlunun Sonu	8
Gerçekçi	7
Ders Çıkarılmalı	3
TOPLAM	51

Yapılan frekans analizi sonucu İklim Değişikliği kategorisinden elde edilen sonuçlara göre beyaz perde üye eleştirilerinin büyük çoğunluğu küresel ısınma konusuna vurgu yapmıştır. Doğal afet ve iklim değişikliği konularında yapılan eleştiriler ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Daha az sıklıkla tekrarlanan eleştiriler buzul çağı, doğanın korkunç yüzü, nükleer kirlenme, kaynakların tüketilmesi ve tabiatın yok olması şeklindedir. İklim değişikliği ile ilgili yapılan 22 yorum tüm yorumların yaklaşık %8,7'sini oluşturmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. İklim Değişikliği Temasına Göre Elde Edilen Söylemlerin Frekans Değerleri

İklim Değişikliği	Frekans (F)
Küresel Isınma	11
Doğal Afet	3
İklim Değişikliği	2
Buzun Çağı	1
Doğanın Korkunç Yüzü	1
Nükleer Kirlenme	1
Kaynakların Tüketilmesi	1
Tabiatın Yok Edilmesi	1
TOPLAM	22

Yapılan frekans analizi sonucu siyasi eleştiri kategorisinden elde edilen sonuçlara göre beyaz perde üye eleştirilerinin büyük çoğunluğunun büyük devletlere gönderme yaptığı görülmüştür. İkinci olarak ise devlet büyüklerine eleştiri yapılmıştır. Siyasi eleştiri ile ilgili yapılan 12 yorum tüm yorumların yaklaşık %4,7'sini oluşturmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Siyasi Eleştiri Temasına Göre Elde Edilen Söylemlerin Frekans Değerleri

Siyasi Eleştiri	Frekans (F)
Büyük Devletlere Gönderme	10
Devlet Büyüklerine Gönderme	2
TOPLAM	12

Yapılan frekans analizi sonucu sanatsal eleştiri kategorisinden elde edilen sonuçlara göre beyaz perde üye eleştirilerinin büyük çoğunluğunun filmin görsel kalitesini başarılı buldukları görülmüştür. Sahne eleştirileri sıklık sıralamasına göre ikinci kategoride yer almaktadır. Üçüncü olarak beyaz perde üye eleştirilerine göre film klişe ve basit senaryolu bulunmuştur. Sanatsal eleştiri ile ilgili yapılan 67 yorum tüm yorumların yaklaşık %26,5'ini oluşturmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Sanatsal Eleştiri Temasına Göre Elde Edilen Söylemlerin Frekans Değerleri

Sanatsal Eleştiri	Frekans (F)
Görsel Kalitesi Başarılı	49
Sahne Eleştirisi	7
Klişe ve Basit Senaryo	5
Başarılı Senaryo	3
Kopukluklar ve Mantık Hataları Mevcut	3
TOPLAM	67

Eleştiriler içinde sıklıkla kullanılan fakat herhangi bir kategorik temaya karşılık gelmeyen eleştiriler Genel Eleştiri başlığı altında toplanmıştır. En sık tekrarlanan Genel Eleştiriye göre beyaz perde üyelerinin büyük çoğunluğu filmi çok iyi bulmuştur. Minimum 1 sıklık frekansına sahip olan 7 Genel Eleştiri Tablo 6'da verilmiştir. Genel Eleştiri başlığı altında yapılan 100 yorum tüm yorumların yaklaşık %39,6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 6. Genel Eleştiri Temasına Göre Elde Edilen Söylemlerin Frekans Değerleri

Genel Eleştiri	Frekans (F)
Çok İyi	50
Başarısız	16
Çok Sıradan	11
Diğer	14
Başarılı	4
Herkes İzlemeli	4
Sürükleyici	1
TOPLAM	100

5. Tartışma ve Sonuç

Günümüzde çevre ve doğa ile insan ilişkileri arasında çevre algısının oluşumunda medyanın rolü oldukça büyüktür. Bu medya kanalları aracılığıyla bireylerin gündem özelinde tartışarak bilgi sahibi olabileceği platformlar sıklıkla kullanılmaktadır. Diğer medya kanalları arasında sinema geçmişini hatırlatan, bugünü gösteren ve geleceğe dair vizyonlar çizen önemli bir sanat türüdür. Sinema filmleri vizyona girdikleri dönem sinemalarda, sonrasında TV veya internet üzerinden sürekli olarak izlenebilmektedir. Diğer sanat türlerine nazaran sinema duygu ve düşüncelerimizi daha geniş bir perspektifle anlatmamızda yardımcı olmaktadır.

İnsanlık doğa ile sorunlu bir ilişki kurmaya başladığı aşamadan itibaren, söz konusu sorunlu ilişkiyi olumsuz gelecek senaryolarına aktaran üretimler de ortaya çıkarmaya başlamıştır. Sinema filmleri bu noktada geleceğe dair duyulan kaygı ve endişenin dışı vurumunda önemli yapıtlar olarak ortaya çıkarken, aynı zamanda ticari bir amaca hizmet etmeleri bağlamında araçsal bir içerik de kazanmışlardır. Benzer argümanlar, konular eşliğinde ve insan merkezli bir kurguda daha çok insan varlığının sürekliliğini sağlamaya dair bir senaryo bütünlüğü içerisinde üretimler olarak beyaz perdeye yansımışlardır. Bununla birlikte her üretimin birey ve toplumu etkileme potansiyelinin bulunduğu ve özellikle görsel sanatlar alanında yapılan çalışmaların, medyanın toplumsal bilinç ve farkındalığın geliştirmede kullanılabilecek önemli araçlar olduğu çeşitli araştırmaların bulguları olarak ortaya konmaktadır. İçinde bulunduğumuz dijital çağın insan ve toplum yaşamına sunduğu fırsatlar ve beraberinde getirdiği sorunlar da bu bağlamda sıklıkla tartışılmaktadır. Sinema endüstrisinin çevre bilinci ve duyarlılığına katkısını ölçmek için yapılan çalışmalar filmlerin insanlık üzerindeki etkisinin anlaşılabilmesi

açısından arttırılmalıdır. Yaşanmış ve yaşanabilecek olan felaketleri bizlere görsel yollarla aktaran bu tarz filmler vermek istedikleri mesaj yönüyle ele alınmalı ve kurgusal içerikleri sahip oldukları güç ve olanaklar açısından yeniden yapılandırılmalıdır.

İnternet üzerinde oluşturulmuş film eleştirileri ve yorumlarının yer aldığı platformlar bu bağlamda izleyicilere aktif bir rol biçerek, duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri sosyal etkileşim alanları olarak önemli fırsatlar sağlamaktadır. Bu çalışmada günümüzün en büyük problemlerinden biri olan iklim değişikliğini konu alan The Day of After Tomorrow filmi örneğinde, izleyici yorum içerikleri ve eleştirileri verilerine ulaşılarak yapılan incelemede filmin yarattığı etkilere yönelik önemli çıkarımlar elde edilmiştir. Nitekim beyazperde.com sitesinden The Day of After Tomorrow filmine yorum yapan izleyicilerin büyük çoğunluğu filme genel yorumlar yapmıştır. Filmin ana temasının iklim değişikliği sonucunda dünyanın kaçınılmaz sonu hakkında olmasına rağmen izleyicilerin büyük çoğunluğu film hakkında çok iyi, başarısız ve sıradan gibi genel ifadelerle yorum yapmışlardır. Bu sonuç film izleyicilerinin çevre bilinci ve iklim değişikliği konusunda verilmek istenen mesajı göz ardı ederek yalnızca filmi genel ifadelerle eleştirdikleri yönünde bizlere bilgi vermektedir. Yani film izleyicilerin büyük çoğunluğunda (%39,6) iklim değişikliği bilincini uyandırılmamıştır.

Kod birlikte oluşma modeli için bulgularda verilen sonuçları incelediğimizde; genel eleştiri yapan bireylerin sanatsal eleştiri ve aynı zamanda toplum bilinci söylemlerinde bulunduğunu söyleyebiliriz. Aynı zaman da iklim değişikliği konusunda eleştiri yapan bireylerin genel eleştiri ve toplum bilinci söylemleri konusunda da yorum yaptığı gözlenmiştir. Siyasi eleştiri ve genel eleştiri arasında ise çok düşük bir bağlantı söz konusudur. Genel eleştirilerin ardından filme en çok yapılan yorumlar sanatsal eleştiri kategorisinde olmuştur. Filmin görsel kalitesi, sahne ve senaryosuyla ilgili eleştiriler izleyicilerin %26,5'ini kapsamaktadır. Buradan film izleyicilerinin filmin ana temasını göz ardı ederek çoğunlukla görsel olarak akılda kalıcı buldukları sonucuna ulaşabiliriz. Üçüncü sırada filme yapılan eleştiriler toplum bilinci kategorisinde olmuştur. İzleyicilerin %20,5'inin yorum yaptığı bu kategoride dünyanın geleceği hakkında endişe ve kaygılardan bahsedilerek insanlığın sonuna vurgu yapılmıştır. Bu sonuç ilk sırada yer almasa bile film izleyicilerinin bir kısmında iklim değişikliği ile ilgili bilinç ve kaygının oluştuğunu bizlere göstermektedir. Dördüncü sırada yer alan ve filmin ana temasını oluşturan iklim değişikliği kategorisine yapılan yorumlar izleyicilerin %8,7'sini oluşturmaktadır. Bu oran oldukça düşüktür. Filmin izleyicileri üzerinde yeterli etkiyi bırakmadığı ve iklim değişikliği konusunda çok küçük bir kitlede bilinç uyandırdığı sonucuna varabiliriz. Beşinci ve son sırada yer alan siyasi eleştiriler kategorisi izleyicilerin %4,7'sini kapsayarak en düşük yorum alan bölümdür. Filmde vurgu yapılan iklim değişikliğinin beraberinde getireceği sonuçları görmezden gelip tedbir almak istemeyen yöneticilere ve sisteme yönelik eleştiriler çok düşük bir oranda da olsa izleyiciler tarafından yapılmıştır.

Sonuç olarak çevre konusunu ön plana çıkaran filmlerin, bireylerin çevre algısının oluşmasında oldukça önemli bir araç olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmanın da gösterdiği gibi 'The Day Of After Tomorrow' filmi izleyiciler tarafından farklı çevre söylemleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmada, sosyal medyayı dünya genelinde en çok kullanan ülkelerden birisi olan Türkiye'de, bu platformda yapılan eleştiriler özellikle çevre temalı bu film özelinde değerlendirildiğinde yeteri derecede bilinçli ve duyarlı yorumlar yapılmamış olması da dikkat çekicidir. Değişen iklim nedeniyle dünyanın geleceği ve insanlığın sonu hakkında bizlere çeşitli mesajlar vermek isteyen The Day of After Tomorrow filmi şu cümlelerle son bulur; "Yıllarca gezegenimizin kaynaklarını hiç düşünmeden sürekli bitmeyeceğine inanarak tükettik. Ama yanıldık". The Day of After Tomorrow örneğinde ortaya çıkan sonuç beyazperde.com gibi platformlar kullanıcılar tarafından sıklıkla kullanılsa bile yapılan eleştiriler çok genel düzeyde sınırlı kaldığı yönündedir. Bu sonuç elbette pek çok açıdan değerlendirme yapmaya açık veriler sunmaktadır. Peyazperdenin ve sosyal medyanın içerisinde yer alacağı bir teknolojik ortamdan başlayarak, toplumsal değer sitemindeki değişim, kişisel ve psikolojik faktörler vb.

pek çok konu başlığında çeşitli tartışmalar yapmak mümkündür. Bununla birlikte görsel bir çağda görsel üretimlerin bilinç ve duyarlılık yaratmada, toplum ve bireylerin farkındalığını geliştirmede nasıl daha etkili araçlar olarak ele alınabileceği üzerine düşünmek de son derece önemlidir.

Kaynaklar

Adedeji, O. (2014). Global climate change. *Journal of Geoscience and Environment Protection*, 2(02), 114.

Budan, C. Y. (2017). Çevreci Eleştiri Bağlamında Yaşar Kemal'in Kuşlar Da Gitti Romanı Üzerine Bir Değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 3-20.

Dingler, J. (2005). The discursive nature of nature: Towards a post-modern concept of nature. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7(3), 209-225.

Eryılmaz, Ç. (2017). Çevre Söylemlerine Göre Çevre Konulu Filmlerin Analizi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 117-147.

Erzen, J. (2006). Çevre Estetiği, Odtü Yayıncılık, Ankara.

Güntay, G. Y. (2020). Yeşil Reklamlarda Tüketicinin Bilinçlendirilmesine Yönelik Çevreci Söylemlerin Analizi. *Selçuk İletişim*, 13(2), 501-533.

Hannigan, John (2006), *Environmental Sociology*, London: Routledge.

Hajer, M. A. (1995). The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process. Clarendon Press.

IPCC (2001) Third assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Cambridge University Press, UK.

IPCC Online (2001), Glossary of Terms Used in the IPCC Third Assessment Report.

İğit, A. S. L. I. (2017). Yılanların Öcü Filminin Ekoeleştirel Söylem Çözümlemesi. *Global Media Journal*, 7(14).

Krippendorff, K. (2013), *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*, Thousand Oaks: Sage

Novikau, A. (2016, March). The evolution of the concept of environmental discourses: is environmental ideologies a useful concept?. In *Western Political Science Association 2016 Annual Meeting Paper*.

Öztürk, Ö. (2017). Çevrecilik Söylemleri ve Türkiye'deki Çevre Hareketlerinin Seyri/Environmental Discourses and the Course of Environmental Movements in Turkey. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(2), 441-456.

Rydin, Y. (2003). *Conflict, consensus, and rationality in environmental planning: an institutional discourse approach*. OUP Oxford.

Sakellari, M. (2015). Cinematic climate change, a promising perspective on climate change communication. *Public Understanding of Science*, 24(7), 827-841.

Schreier, M. (2013), *Qualitative Content Analysis in Practice*, Los Angeles: Sage.

Shapiro, M. J. (2005). The discursive spaces of global politics. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7(3), 227-238.

Teymur, N. 1982. *Environmental Discourse: A Critical Analysis of Environmentalism in Architecture, Planning, Design, Ecology, Social Sciences and the Media*. Question Press, London.

URL-1; <https://www.blog.umut.org.tr/iklim-krizi-ve-sinemadaki-izleri.html>

Yaslıkaya, R. (2015). Ekolojik Paradigmada Bir Kavşak: Çevreci Sinema. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*: 410-428.